

Шляхи вдосконалення документального забезпечення обліку основних засобів в сільськогосподарських підприємствах

Кожна господарська операція на підприємстві потребує документального підтвердження, що забезпечує її юридичну доказовість. Відтак кожен первинний документ повинен містити всю суттєву інформацію про ту чи іншу господарську операцію. Метою статті є вивчення стану та надання пропозицій щодо вдосконалення документального забезпечення обліку основних засобів аграрних формувань. Розкрито проблемні аспекти документального забезпечення обліку основних засобів та обґрунтовано необхідність його удосконалення в сільськогосподарських підприємствах. Зокрема виявлено, що незважаючи на існування затверджених форм документального забезпечення обліку основних засобів та методичних рекомендацій по їх складанню, на практиці і досі залишаються невирішеними низка питань щодо організації та методики відображення основних засобів в бухгалтерських документах. На законодавчому рівні не затверджено спеціалізованих форм обліку земельних ділянок, що робить проблемним відображення таких об'єктів в бухгалтерському обліку. Обґрунтовано шляхи вдосконалення документального забезпечення обліку основних засобів в сільськогосподарських підприємствах, які передбачають: 1) включення додаткових реквізитів та вилучення зайвих в діючих документальних формах; 2) уточнення найменування окремих форм; 3) розробка та/або впровадження форм для обліку основних засобів, в тому числі для земельних ділянок, окремих операцій з об'єктами, для малих та мікропідприємств; 4) поєднання пов'язаних форм в одній формі; 5) кодування інформації про об'єкти в документальних формах первинного обліку. Запропоновано удосконалений варіант форми Акта приймання-передачі основних засобів та Картки обліку основних засобів (мікропідприємства).

Ключові слова: документальне забезпечення бухгалтерського обліку, основні засоби, первинні документи, фінансова звітність, реквізити первинних документів.

Improvement of the Documentary Support for Fixed Assets Accounting in the Agricultural Enterprises

Every business operation at the enterprise requires documentary confirmation, which ensures its legal proof. Therefore, each primary document must contain all the relevant information about the particular economic transaction. The purpose of the article is to study the state and provide suggestions on improving the documentary support for the fixed assets accounting in the agricultural enterprises. The problematic aspects of the documentary support for the fixed assets accounting were revealed and the necessity of its improvement in agricultural enterprises was grounded. In particular, it was found that, despite the existence of approved forms of accounting documents for fixed assets and methodical recommendations for their filling, today in practice, there is a number of issues on the organization and methods of reflecting fixed assets in accounting documents. At the legislative level, the specialized forms for accounting of land plots have not been approved, which makes difficult to display such objects in accounting. The ways of improvement of the documentary support for fixed assets accounting in the agricultural enterprises were proposed. In particular, they are: 1) the inclusion of additional requisites and withdrawal of superfluous requisites in the existing documentary forms; 2) the specification of the name of some documentary forms; 3) the development and / or implementation of forms for the fixed assets accounting, including for land plots, individual operations with facilities, for small and microenterprises; 4) the combination of related documentary forms in one form; 5) the coding information about objects in documentary forms of primary accounting. The improved form of the Report of acceptance and transfer of fixed assets and the Card for fixed assets accounting (microenterprises) was proposed.

Keywords: documentary support for accounting, fixed assets, primary documents, financial reporting, requisites of primary documents.

* Коритний Василь Олексійович, здобувач Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» (м. Київ).

Постановка проблеми. Основним завданням бухгалтерського обліку основних засобів є забезпечення користувачів інформацією про їх наявність, стан, рух, використання, ремонт та відтворення. Цього неможливо досягти без складання документів як безпосередньо під час здійснення господарських операцій та процесів, так і по їх завершенню, в тому числі документів аналітичного та синтетичного обліку, звітності.

Введення в дію Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, перехід частини підприємств на міжнародні стандарти обліку та звітності, розвиток ринкових відносин зумовлюють необхідність врахування вимог законодавства та запитів користувачів у документальному забезпеченні обліку, організація якого становить основу інформаційного забезпечення управління.

Незважаючи на прийняття Наказів Міністерства аграрної політики України «Про затвердження спеціалізованих форм первинних документів з обліку основних засобів і інших необоротних активів сільськогосподарських підприємств та Методичних рекомендацій щодо їх застосування» (№ 701 від 27.09.2007 р.), «Про затвердження спеціалізованих форм регістрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств та Методичних рекомендацій щодо їх застосування» (№ 390 від 04.06.2009 р.), Методичних рекомендацій з організації та ведення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах (№ 189 від 02.07.2001 р.), Методичних рекомендацій по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами (Наказ Міністерства фінансів України № 422 від 25.06.2003 р.), в обліку сільськогосподарських підприємств і досі залишаються невирішеними низка питань щодо організації та методики відображення основних засобів в документальних формах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми документального забезпечення обліку основних засобів розглянуті в працях А. Белоусова, Б.С. Гузара, О.О. Жарікової, В.М. Жука, Т.А. Крушельницької, Т.П. Мац, В.Б. Моссаковського, І.М. Павлюка, С. Сажинця, О.І. Степаненко, Л.К. Сука, С.М. Хомового, Р.Л. Цебня та інших. Згаданими вченими надано пропозиції з вдосконалення діючих форм первинного і аналітичного обліку, звітності, впровадження нових форм, їх документообігу як в цілому, так і в розрізі галузей діяльності та груп об'єктів. Разом з тим, недостатньо уваги приділяється питанням спрощення документування, врахування специфіки підприємств та запитів управління в документальному забезпеченні обліку основних засобів аграрних формувань.

Метою статті є вивчення стану та вдосконалення документального забезпечення первинного та аналітичного обліку основних засобів, фінансової звітності в сільськогосподарських підприємствах.

Вклад основного матеріалу дослідження. В процесі господарської діяльності відбувається значна

кількість операцій, більшість з яких призводить до змін в структурі балансу. Кожна операція потребує документального підтвердження, що забезпечує її юридичну доказовість. Для цього призначений первинний документ, який містить всю суттєву інформацію про ту чи іншу господарську операцію. Надалі первинна інформація узагальнюється в облікових регістрах та звітності. Процес створення документів шляхом фіксування інформації на матеріальних та/або електронних носіях є документуванням [7].

В першу чергу, потребує вдосконалення документальне оформлення операцій з руху об'єктів основних засобів. Зокрема, переміщення об'єкта від одного суб'єкта господарювання (матеріально-відповідальної особи) до іншого наразі потребує складання форми № ОЗСГ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів». Оскільки більшість реквізитів форми не заповнюється, вважаємо недоцільним її застосування у вказаних операціях. Натомість пропонується до застосування форма Акту приймання-передачі основних засобів, яка надає можливість відображення декількох об'єктів, їх вартості, стану, характеристик, інвентарних номерів, супроводжуваних документів, сторін операції (рис. 1).

У випадках невідповідності критеріям визнання активу, тобто якщо фізичний стан об'єкта не дозволяє його використовувати або використання неєфективне, комісія, створена на підприємстві, може прийняти рішення про ліквідацію об'єкта основних засобів. При цьому, складається Акт на списання основних засобів (ф. № ОЗСГ-3) або Акт на списання автотранспортних засобів (ф. № ОЗСГ-4), які застосовують для оформлення результатів списання об'єктів через ліквідацію. З метою усунення невизначеностей доцільно перейменувати форми відповідно на Акт ліквідації основних засобів та Акт ліквідації автотранспортних засобів. Назви документальних форм з обліку руху основних засобів пропонують також змінити О.І. Степаненко та Я.Г. Чернишенко [12].

Одним із шляхів вдосконалення документальних форм обліку є приведення їх змісту до вимог нормативних актів. Зокрема, до типової форми № ОЗ-б «Інвентарна картка обліку основних засобів» вчені пропонують включити наступні реквізити: ліквідаційна вартість, термін корисного використання, вартість, що амортизується, переоцінена вартість, зменшення (відновлення) корисності [3]; справедлива вартість, група основних засобів, строк корисного використання, метод нарахування амортизації, ліквідаційна вартість, надходження, витрати на поліпшення об'єкта, витрати на підтримання об'єкту в робочому стані, переоцінка, вид переоцінки (дооцінка/уцінка) [1]; метод обраної амортизації, ліквідаційна вартість, термін корисного використання об'єкта, справедлива вартість, вартість, що амортизується, сума дооцінки або уцінки [11]; класифікаційна група основних засобів; ліквідаційна вартість, строк корисного

Бухгалтерський облік

використання, метод нарахування амортизації, зменшення (відновлення) корисності та переоцінка основних засобів (дооцінка/уцінка) [5]. При цьому, на

законодавчому рівні не затверджено спеціалізованих форм обліку земельних ділянок, що робить проблемним відображення таких об'єктів в обліку.

Акт приймання-передачі основних засобів № _____ від «___» _____ 20__ р.

Операція _____ Код операції _____
Підстава _____ Дебет _____ Кредит _____

№ з/п	Найменування об'єкта	Вартість (з ПДВ)	ПДВ	Рік виготовлення	Рік початку експлуатації	Фізичний знос, %	Характеристики об'єкта	Супроводжуючі документи	Інвентарний № об'єкта
	Всього			X	X	X	X	X	X
	Коди показників			X	X		X	X	X

Всього передано (прийнято) на суму _____ грн. ____ коп.,
(прописом)

в тому числі ПДВ _____ грн. ____ коп.
(прописом)

Об'єкти здав _____ Об'єкти прийняв _____
П.І.Б., посада, код П.І.Б., посада, код

_____ підпис _____ підпис
назва організації, М.П., код назва організації, М.П., код

Рис. 1. Акт приймання-передачі основних засобів

Джерело: розроблено автором.

Все це вимагає суттєвого реформатування діючих форм обліку. Найкращим вирішенням проблеми, на нашу думку, є розробка нових документальних форм обліку основних засобів, які б забезпечили збільшення обсягу інформації про об'єкти та врахування галузевої специфіки. Зокрема, рекомендуються до застосування наступні форми реєстрів пооб'єктного аналітичного обліку:

1) Інвентарна картка обліку основних засобів (окрім земельних ділянок). Реквізитами форми є: рахунок, первісна вартість, спосіб надходження; матеріально-відповідальна особа (організація): дата, П.І.Б. (назва); амортизація: метод, строк, ліквідаційна вартість; переоцінка/ поліпшення (часткова ліквідація): дата, операція, сума; використання: рік, час, площа (об'єм), потужність, результат, витрати; призначення: дата, стан; умови середовища експлуатації: дата, коефіцієнт; вибуття: дата та номер документа, причина.

2) Інвентарна картка обліку земельної ділянки. До реквізитів форми належать: рахунок, первісна вартість, спосіб надходження, грошова оцінка, бал бонітету; матеріально-відповідальна особа (організація): дата, П.І.Б. (назва); переоцінка: дата, операція, сума; стан: дата, № документа; поліпшення: дата, № документа, вид операції, сума, метод та строк амортизації; використання: рік, час, площа, вихід

продукції, витрати; призначення: дата, стан; вибуття: дата та номер документа, причина.

Наразі в документальних формах з обліку основних засобів значна частина реквізитів повторюються. Тобто відбувається дублювання інформації, що призводить до зайвої облікової роботи та зниження ефективності контролю за об'єктами. Важливим напрямом в удосконаленні первинних документів, на думку Т.А. Бутинець, є скорочення їх кількості до рівня, який найбільш повно задовольняє потреби управління виробництвом і вимоги простоти та здешевлення обліку. Одним із шляхів такого скорочення, вченим визначено поєднання первинного документу з обліковим реєстром [2]. Таку ж позицію щодо зменшення кількості форм обліку основних засобів висловлюють М. Остапюк, О. Десятнюк, О.П. Гаценко, В.Б. Моссаковський, які пропонують не застосовувати окремі форми ОЗ-1, ОЗ-2, ОЗ-3, ОЗ-4, а відображати вказані операції в інвентарній картці-акті обліку руху основних засобів [4; 10], або акті оприбуткування-інвентарній картці обліку необоротних активів [9].

В зв'язку з тим, що інвентарні картки мають зберігатися в бухгалтерії, а операції з руху основних засобів відбуваються в підрозділах підприємств вищевказані та інші форми, в більшості випадків, складати необхідно. Порівняння ж форм ОЗСГ-1 та ОЗ-6 засвідчує, що реквізити форми ОЗСГ-1, за

винятком руху об'єкта, підписів членів комісії, підсумків іспитів об'єкту, висновку про прийняття об'єкта в експлуатацію та переліку технічної документації тотожні реквізітам форми ОЗ-6. Крім того, введення в експлуатацію (оприбуткування) основних засобів за часом має співпадати з датою відкриття інвентарної картки.

Тому, вважаємо за доцільне застосування в господарствах об'єднаної форми – Акту введення в експлуатацію (оприбуткування) основних засобів (окрім земельних ділянок) / Інвентарної картки обліку основних засобів (окрім земельних ділянок), яка відображатиме факт введення в експлуатацію (оприбуткування) та міститиме основну інформацію про об'єкт на протязі періоду використання. Також з метою спрощення введення в експлуатацію (оприбуткування) земельних ділянок та вдосконалення організації ведення їх обліку, пропонується поєднати форми Акту введення в експлуатацію (оприбуткування) земельної ділянки та Інвентарної картки земельної ділянки. Це дасть змогу скоротити час на заповнення цих форм, уникнути

дублювання та накопичувати інформацію з дати оприбуткування об'єкта до дати його вибуття.

Суттєвою проблемою обліку фермерських господарств є необхідність застосування форм первинного обліку в оформленні внутрішніх операцій з активами. Так, вчені наголошують на громіздкості та трудомісткості первинного обліку таких підприємств внаслідок необхідності складання величезної кількості первинних документів [13], доцільності спрощення порядку документального оформлення руху і послідуочого ведення обліку основних засобів [6].

На нашу думку, в обліку підприємств з незначною кількістю об'єктів та працівників, доцільно відмовитись від заповнення передбачених нормативними актами форм первинного обліку у внутрішніх операціях, дозволивши поєднання регістру та первинних документів з руху основних засобів. При цьому, пропонується застосовувати Картку обліку основних засобів (мікропідприємства) (рис. 2).

_____ підприємство

Картка обліку основних засобів (мікропідприємства) № _____

Характеристика об'єкта _____

Дата відкриття картки « _____ » _____ 20__р.

Класифікаційна група _____

Код групи _____

Інвентарний №	Раху-нок	Початковий знос (код__)	Місцезнаходження (код __)	Спосіб надходження (код __)

Амортизація

Показник	Дата	Стан	Код	Дата	Стан	Код	Дата	Стан	Код
Метод									
Строк використання									
Ліквідаційна вартість									

Операції (окрім амортизації)

Дата	Зміст операції	Код операції	Пов'язаний документ	Сума (+,-)	П.І.Б, код відповідальної особи*	Підпис відповідальної особи*	Підпис керівника *

* заповнюється у випадку внутрішніх операцій з об'єктом

Інформацію по об'єкту перевірено _____ П.І.Б. _____ підпис _____ дата _____

Рис. 2. Картка обліку основних засобів (для мікропідприємств)

Джерело: розроблено автором.

Ведення Картки замінює складання первинних документів з обліку руху основних засобів всередині підприємства, регістру пооб'єктного аналітичного обліку, забезпечує користувачів інформацією про

операції з основними засобами (окрім нарахування амортизаційних відрахувань).

За існуючими класифікаційними групами на початок року заводиться Картка обліку руху

Бухгалтерський облік

основних засобів (ф. № ОЗ-8), дані до якої заносяться кожного місяця. В зв'язку зі зміною методології ведення обліку, вважаємо необхідним внесення змін до цієї форми: вилучити реквізити «витрати на капітальний ремонт», «амортизація на: повне відновлення, капітальний ремонт»; включити реквізити «витрати на ремонт», «витрати на поліпшення», «знос на 1-е число звітної дати» та «амортизаційні відрахування».

Разом з тим, для цілей управління більш важлива оцінка об'єктів основних засобів не за вартістю, а за потенціалом. Так, грошове вираження оцінки лише грошей є об'єктивною їх характеристикою, для інших же речей об'єктивними характеристиками є їх фізичні кондиції: маса, технічні характеристики і т. п., – які і треба порівнювати [8]. Тому, важливим шляхом вдосконалення організації обліку, що дасть змогу оцінювати забезпеченість та планувати використання основних засобів, є одночасне ведення їх аналітичного обліку в натуральному вираженні як за кількістю, так і якістю. Зокрема, до форми ОЗ-8 пропонується додати наступні реквізити: кількість (штук, гектарів, м², ін.), експлуатаційна характеристика (виробнича площа, потужність, вантажопідйомність, бал бонітету, ін.).

Відсутність у фінансовій звітності інформації про стан та окремі групи основних засобів звужує аналітичність їх обліку. На нашу думку, у формі № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» необхідно передбачити статті «Основні засоби, які амортизуються» (код 1010): первісна вартість (1011), знос (1012); та «Основні засоби, які не амортизуються» (1013), в тому числі «земельні ділянки» (1014). Разом з тим, статті щодо інвестиційної нерухомості пропонується виключити в зв'язку з віднесенням їх об'єктів до статей основних засобів.

Що стосується форми № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» (розділ II «Основні засоби»), то в ній доцільно розміщувати статті в розрізі основних засобів основної діяльності та неосновної діяльності (субрахунки до рахунків 10 та 11). Об'єкти, взяті в операційну оренду, та залучені на умовах договорів про надання послуг, слід відображати в окремих графах розділу II. При цьому, статтю 267 розділу пропонується перейменувати на «Знос основних засобів, переданих в операційну оренду». Також є доцільність у складанні форми № 5 малими підприємствами.

В умовах застосування інформаційних технологій важливо передбачити можливість кодування інформації про основні засоби в формах первинного обліку, в тому числі планової. Так, маючи дані про інвентарні номери, коди показників, інформаційну базу та відповідне програмне забезпечення, можна визначити рівень та динаміку показників по кожному об'єкту, групах та сукупності основних засобів.

Висновки. На основі проведеного дослідження виокремлено наступні шляхи вдосконалення документального забезпечення обліку основних засобів в сільськогосподарських підприємствах:

- включення додаткових реквізитів та вилучення зайвих в діючих документальних формах;
- уточнення найменування форм;
- розробка та/або впровадження форм для обліку основних засобів, в тому числі для земельних ділянок, окремих операцій з об'єктами, для малих та мікропідприємств;
- поєднання пов'язаних форм в одній формі;
- кодування інформації про об'єкти в документальних формах первинного обліку.

Разом з тим, в сучасних умовах більш ґрунтовного вивчення потребує питання організації формування та руху електронних документів з метою підвищення ефективності господарського обліку підприємств.

4 Список використаних джерел

1. Белоусов А. Удосконалення документального оформлення операцій з основними засобами в умовах застосування П(С)БО 7 «Основні засоби». *Бухгалтерський облік і аудит*. 2006. № 3. С. 49-56.
2. Бугинець Т. А. Документування господарських операцій: теорія, методологія, комп'ютеризація: наукове видання. Житомир: ЖІТІ, 1999. 412 с.
3. Войнаренко М. П., Гуменюк А. Ф., Цебень Р. Л. Облік та внутрішній аудит основних засобів в контексті прийняття управлінських рішень. Хмельницький: Видавництво ФОП Цюпак, 2012. 212 с.
4. Гаценко О. П. Облік необоротних активів в умовах формування ринкових відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит. К., 2000. 20 с.
5. Горковенко І. В., Шандурська В. Г. Удосконалення первинного обліку основних засобів. *Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 195-річчю Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва «Формування конкурентоспроможного виробничого потенціалу сільського господарства в умовах глобалізації розвитку»* (14 – 23 вересня 2011 р.). Х.: ХНАУ, 2011. С. 31-32.
6. Замлинський В. А. Облік основних засобів: документування господарських операцій. *Облік і фінанси АПК*. 2005. № 9-10. С. 139-145.
7. Левицька С., Осадча О. Критерії ефективності документаційних процесів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2012. № 1. С. 10-17.
8. Лимитовский М. Новый взгляд на чтение баланса. *Бухгалтерская наука*. 2009. № 1. С. 26-27.
9. Моссаковский В. Б. Стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні: монографія. К.: Інтерпрес ЛТД, 2009. 326 с.
10. Остап'юк М., Десятнюк О. Щодо питання первинного обліку основних засобів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 1997. № 4. С. 3-4.
11. Роева О. С. Проблемні питання первинного обліку основних засобів. *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси*: зб. наук. праць. Вип. 7(25), Ч. 3. Луцьк: Луцький національний технічний університет. 2010. С. 74-79.

12. Степаненко О. І., Чернищенко Я. Г. Альтернативні підходи в документуванні інформації про об'єкти основних засобів підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Вип. 5. С. 151-157.

13. Хомин П. Я., Костецький І. І., Костецький П. Я. Облік та аналіз діяльності фермерського господарства. Тернопіль: Поліграфіст, 1998. 144 с.

4 References

1. Bielousov, A. (2006). Udoshkalennia dokumentalnoho oformlennia operatsii z osnovnymy zasobamy v umovakh zastosuvannia P(S)BO 7 «Osnovni zasoby» [Improvement of documentary registration of operations with fixed assets in terms of application of National Accounting Standard 7 «Fixed assets»]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt*, (3), 49-56.

2. Butynets, T. A. (1999). Dokumentuvannia hospodarskykh operatsii: teoriia, metodolohiia, kompiuteryzatsiia [Documentation of economic operations: theory, methodology, computerization]. Zhytomyr: ZhITI.

3. Voinarenko, M. P., Humeniuk, A. F., Tseben, R. L. (2012). Oblik ta vnutrishnii audyt osnovnykh zasobiv v konteksti pryiniattia upravlinskykh rishen [Accounting and internal audit of fixed assets in the context of making managerial decisions]. Khmelnytskyi: Vydavnytstvo FOP Tsiupak.

4. Hatsenko, O. P. (2000). Oblik neoborotnykh aktiviv v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn [Accounting for non-current assets in conditions of formation of market relations] (PhD Dissertation Abstract). Kyiv.

5. Horkovenko, I. V., Shandurska, V. H. (2011). Udoshkalennia pervynnoho obliku osnovnykh zasobiv [Improvement of primary accounting of fixed assets]. In *Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii, prysviachenoj 195-richchiu Kharkivskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu im. V.V.*

Dokuchaieva «Formuvannia konkurentospromozhnoho vyrobnychoho potentsialu silskoho hospodarstva v umovakh hlobalizatsii rozvytku» (pp. 31-32). Kharkiv: KhNAU.

6. Zamlynskyi, V. A. (2005). Oblik osnovnykh zasobiv: dokumentuvannia hospodarskykh operatsii [Accounting for fixed assets: documenting business operations]. *Oblik i finansy APK*, (9-10), 139-145.

7. Levyska, S., Osadcha, O. (2012). Kryterii efektyvnosti dokumentatsiinykh protsesiv [Criteria for the effectiveness of documentation processes]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt*, (1), 10-17.

8. Lymytovskiy, M. (2009). Novyi vzhliad na chtenie balansu [A new look at reading the balance sheet]. *Bukhhalterskaia nauka*, (1), 26-27.

9. Mossakovskiy, V. B. (2009). Stan ta perspektyvy rozvytku bukhhalterskoho obliku v Ukraini [Status and prospects of accounting development in Ukraine]. Kyiv: Interpres LTD.

10. Ostapiuk, M., Desiatniuk, O. (1997). Shchodo pytannia pervynnoho obliku osnovnykh zasobiv [Regarding the issue of primary accounting of fixed assets]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt*, (4), 3-4.

11. Roieva, O. S. (2010). Problemni pytannia pervynnoho obliku osnovnykh zasobiv [Problematic issues of primary accounting of fixed assets]. *Ekonomichni nauky. Ceriia: Oblik i finansy*, (7(25)), Vol. 3, 74-79.

12. Stepanenko, O. I., Chernyshenko, Ya. H. (2015). Alternatyvni pidkhody v dokumentuvanni informatsii pro obiekty osnovnykh zasobiv pidpriemstva [Alternative approaches in documenting information about objects of fixed assets of the enterprise]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, (5), 151-157.

13. Khomyn, P. Ya., Kostetskyi, I. I., Kostetskyi, P. Ya. (1998). Oblik ta analiz diialnosti fermerskoho hospodarstva [Accounting and analysis of the activity of the farm]. Ternopil: Polihrafist.